

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

22(31)
2022

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

VILNIUS 2022

REDAKTORIŲ KOLEGIJA / EDITORIAL BOARD

Vida Savoniakaitė (vyriausioji redaktorė / Editor-in-Chief)
Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Auksuolė Čepaitienė
Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Vytis Čiubrinskas
Vytauto Didžiojo universitetas / Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania

Jonathan Friedman
Kalifornijos universitetas / University of California, San Diego, USA

Anna Gomóła
Silezijos universitetas Katowicuose / University of Silesia in Katowice, Poland

Chris Hann
Maxo Plancko socialinės antropologijos institutas / Max Planck Institute for Social Anthropology, Halle / Saale, Germany

Jonathan Hill
Pietų Ilinojaus universitetas / Southern Illinois University, Carbondale, USA

Neringa Klumbytė
Majamio universitetas / Miami University, Ohio, USA

Ullrich Kockel
Aukštumų ir salų universitetas / University of the Highlands and Islands, Kirkwall, UK

Adam Jonathan Kuper
Londono ekonomikos mokykla / London School of Economics, UK

Orvar Löfgren
Lundo universitetas / Lund University, Sweden

Jonas Mardosa
Vytauto Didžiojo universitetas / Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania

Frederico Delgado Rosa
NOVA universitetas Lisabonoje / NOVA University Lisbon, Portugal

Žilvytis Šaknys
Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

REDAKTORIŲ KOLEGIJOS SEKRETORĖ / EDITORIAL ASSISTANT

Danguolė Svidinskaitė
Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Leidyklos adresas / Address of the Publisher: Redaktorių kolegijos kontaktai / Editorial inquiries:
Lietuvos istorijos institutas El. paštas / E-mail: etnolog@istorija.lt
Tilto g. 17, LT-01101 Vilnius
<www.istorija.lt>

Žurnalas registruotas / The Journal is indexed in:
European Reference Index for the Humanities (ERIH)
EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Academic Search Ultimate,
Energy and Power Source, SocINDEX with Full Text, Sociology Source Ultimate
Modern Language Association (MLA) International Bibliography

Leidybą finansavo Lietuvos mokslo taryba pagal Valstybinę lituanistinių tyrimų ir
sklaidos 2016–2024 metų programą (Sutartis Nr. S- LIP-22-43)

TURINYS / CONTENTS

Pratarmė (<i>Vida Savoniakaitė</i>)	5
Editorial (<i>Vida Savoniakaitė</i>)	9

Teminis skyrius: antropologijos ir etnologijos istoriniai konceptai / Special Section: Concepts in the History of Anthropology and Ethnology

Kamila Gęsikowska

Man and his History in the Evolutionary Approach: The Theory and Sources of the Rudimentary Symptoms of Julian Ochorowicz	13
Žmogus ir jo istorija evoliuciniu požiūriu: Juliano Ochorowicziaus rudimentinių požymių teorija ir jos šaltiniai. Santrauka	30

Irma Šidiškienė

Lituanistinių darbų vertinimo istorijos puslapis: termino ir metodo akcentai Antano Mažiulio recenzijose	32
A Page in the History of the Evaluation of Lithuanian Studies: The Emphasis on the Term and Method in the Reviews by Antanas Mažiulis. Summary	53

Straipsniai / Articles

Viktorija Serbentienė

Ekologijos nuostatos ir praktikos: individualių gyvenamųjų namų statybos sfera	57
Attitudes and Practices of Ecology in the Construction of Individual Houses. Summary	85

Rolandas Kregždys

<i>Sacra sub velo</i> : Pietų aukštaičių papročio puošti kryžių apdangalais ištakos	87
<i>Sacra sub velo</i> . An Apron and Ribbons as Decorative Elements of Roadside Crosses in the Southern Highlands: The Origins of the Custom. Summary	107

Sigita Astikienė

„Kaip įvertinti, ar aš geresnis, ar tu geresnis“: bibliotekininkų apdovanojimų tradicijos	109
‘How to Judge which one of us is the Best’: Librarian Award Traditions. Summary	129

<i>Miglė Lapėnaitė</i>	
Antropologinė karo analizė: mikrolygmens perspektyva etnografijoje	131
The Anthropological Analysis of War: The Micro-Level Perspective in Ethnography. Summary	146

Apžvalginis straipsnis / Review Article

<i>Asta Bartkevičiūtė</i>	
Macikų lagerių patirtys žmonių atsiminimuose: Šilutės Hugo Šojaus muziejaus 2018–2020 metų etnografiniai tyrimai	148
Experiences of the Macikai Camps in People's Memories: Ethnographic Research by the Šilutė Hugo Scheu Museum, 2018–2020. Summary	164

Knygų recenzijos / Book Reviews

The Storytelling Human: Lithuanian Folk Tradition Today. L. Būgienė (ed.) (<i>Ullrich Kockel</i>)	167
Jan Łasicki, Jan Sandecki-Malecki. O bogach i wierzeniach dawnych Żmudzinów, Litwinów i Prusów. M. Wolf (przeł. i opr.) (<i>Małgorzata Rygielska</i>)	170
Lina Pranaitytė. The Coffin in the Attic: Gifts, Debts and the Catholic Church in Rural Lithuania (<i>Ida Harboe Knudsen</i>)	176
Aušra Kairaitytė. Liaudiškasis <i>pamaldumas</i> : naratyvai apie šventuosius XX a. vidurio – XXI a. pradžios Lietuvos kultūroje (<i>Jonas Mardosa</i>)	179
Etnografiniai vaizdai Marijos Znamerovskos-Priuferovos negatyvuose. L. Lapėnaitė (sud.) (<i>Rasa Paukštytė-Šaknienė</i>)	185

In Memoriam

Muziejninkas, Lietuvos liaudies buities muziejaus kūrėjas Vytautas Stanikūnas (1924–2022) (<i>Gita Šapranauskaitė</i>)	190
---	-----

Lituanistinių darbų vertinimo istorijos puslapis: termino ir metodo akcentai Antano Mažiulio recenzijose

Irma Šidiškienė

Lietuvoje dar nėra dažni etnologijos mokslo istorijos tyrimai, analizuojantys, kaip tyrėjai vertino etnologinius darbus. Etnologinių darbų vertinimo istorijos tyrimų viena iš perspektyvų – analizuoti etnologinių, etnografinių darbų recenzijas. Šiam darbui pasirinkome gausias Antano Mažiulio (1914–2007) rašytas lituanistinių darbų recenzijas. Straipsnyje siekiama atskleisti, kaip Mažiulis suprato, vertino ir kritikos dėka kreipė tautotyros (etnologijos) mokslą. Kadangi jo recenzijos apėmė platų temų ir problemų spektrą, susitelksime tik į terminų ir metodų klausimų analizę jose. Pagal tai suformulavome uždavinius: atskleisti Mažiulio recenzijose aptartus terminus; nustatyti, kokius metodus Mažiulis vertino to meto lituanistiniuose darbuose.

Raktiniai žodžiai: *Antanas Mažiulis, recenzijos, lituanistiniai darbai, terminai, metodai.*

One of the perspectives of research on the history of evaluation of ethnological works is to analyse reviews of ethnological and ethnographic works. We have chosen Antanas Mažiulis (1914–2007), who wrote many reviews of works in Lithuanistic studies. The aim of the article is to reveal how Mažiulis understood, appreciated and critically approached the science of ethnology. Since his reviews covered a wide range of topics and issues, we will concentrate only on the analysis of terms and methodological issues in them.

Key words: *Antanas Mažiulis, reviews, lituanistic studies, terms, methods.*

Dr. Irma Šidiškienė, Lietuvos istorijos institutas, Etnologijos ir antropologijos skyrius, Tiltų g. 17, LT-01101 Vilnius, el. paštas: irma.sidiskiene@istorija.lt, <https://orcid.org/0000-0001-5806-3002>

Nors vis dažniau nagrinėjami Lietuvos etnologijos (etnografijos)¹ mokslo formavimosi keliai, t. y. mokslo institucionalizavimas ir prie to prisidėjusių asmenų indėlis, šioje mokslo istorijoje dar mažai nuveikta. Lietuvoje tyrinėti įvairūs etnologijos (etnografijos ar antropologijos) mokslo raidos aspektai, kaip antai jos genezė², vieta Europos mokslų kontekste ar metodologiniai klausimai ir kita, tačiau mažai dėmesio skirta etnologinių, etnografinių darbų vertinimo istorijai. Istoriografija atskiriomis temomis plačiau ar siauriau yra pristatoma dažname etnologiniame tekste, tačiau vertinimai, kaip istoriografija ir tema nagrinėjama tyrėjų, nėra nagrinėti. Viena iš priemonių etnologinių darbų vertinimo istorijai tirti – analizuoti etnologinių, etnografinių (lituanistinių) darbų recenzijas. Manytume, kad recenzijos, kuriose pateikiama leidinio apžvalga ir kritika, atskleidžia dalį to meto aktualijų³ bei to autoriaus formuojamą tyrimų kryptį ar generuojamas idėjas, prisidedančias prie etnologijos mokslo raidos.

Šiam darbui pasirinkome Antaną Mažiulį (1914–2007) – vieną iš tokių tyrėjų, kuris daug rašė recenzijų, aprėpdamas plačius lituanistinių tyrimų⁴ barus. Kadangi Mažiulis, kaip ir kiti jo amžininkai, dirbo įvairiose lituanistinių tyrimų srityse, todėl siekiant suvokti jo indėlį į etnologijos mokslo raidą teks nagrinėti visas jo apimtas sritis, neišskiriant vien tik etnologijos, be to, šio tyrėjo amžininkų vartota *tautotyros* samprata šiek tiek skyrėsi nuo dabartinės Lietuvos etnologijos mokslo sampratos⁵. Trumpai pristatydami Mažiulio biografiją, paminėsime tik kelis svarbesnius jo mokslo ir darbo momentus. 1938–1943 m. studijavo VDU Teologijos-filosofijos fakulteto Filosofijos skyriuje lietuvių kalbą ir literatūrą; klausė paskaitų: proistorę jam dėstė Jonas Puzinas, literatūros istoriją, tautosaką – Juozas Ambrazevičius-Brazaitis, lietuvių kalbą (fonetiką) – Antanas Salys, Pranas Skardžius, religijų istoriją – Pranas Dovydaitis, Lietuvos istoriją – Zenonas Ivinskis, mokslinio darbo metodiką – Antanas Maceina ir kt. Nuo 1939 m. Mažiulis buvo Antano Smetonos lituanistikos instituto Tautosakos

¹ Etnologijos kaip mokslo srities pavadinimai Lietuvoje kito: turėjome lietuvišką naujadarą „tautotyra“ (Juliaus Būtėno paskelbtą), rusų okupacijos metu pervadintą „etnologija“, vėliau „etnografija“, o atgavus nepriklausomybę pavadinimas pakeistas į „etnologija“.

² Etnografijos, etnologijos tyrimų genezė Lietuvoje analizuota nustatant pavadinimo pirmą paminėjimą arba kada pradėti lauko tyrimai; kada buvo sudaryti pirmieji klausimynai; kada paskelbti pirmieji etnografiniai aprašai apie lietuvius, ir panašiai.

³ Apie kitų tyrėjų rašytas recenzijas, pvz. tautosakos tyrėjo Jono Balio, užsiminta Leonardo Saukos straipsnyje (Sauka 2009: 299–300).

⁴ Lituanistiniai tyrimai apima lietuvių kalbos, literatūros, Lietuvos istorijos, archeologijos, etnologijos, tautosakos ir jiems artimus mokslinius tyrimus.

⁵ Bene svarbiausias skirtumas buvo tai, kad tautotyra apėmė ir tautosaką, ir etnografiją (pastarąją vadino *gyvena, būtove*), o etnologijos mokslo tyrimai atkurtoje nepriklausomoje Lietuvoje vykdomi lygia greta su tautosaka, bet Humanitarinių mokslų sričių klasifikacijoje etnologijos mokslo kryptis (Mokslo ir meno... 2022) apima ir etnologiją, ir tautosaką.

skyriaus bendradarbis⁶. 1941–1943 m. studijuodamas dirbo VDU bibliotekoje⁷. 1944 m. pasitraukė į Vakarų. Vieną semestrą (1945 m. rudens–1946 m. žiemos) studijavo Innsbrucko universiteto (Austrija) Filosofijos fakultete (jam dėstė [Theodor Paul] Erismann, [Heinrich] Sitte, [Robert J.] Muth, L. Franz ir kt.), 1946 m. persikėlė į Tübingeno universitetą (Vokietija), kur klausė baltistikos ir religijų studijų paskaitų, o baigęs šį universitetą 1949 m. įgijo lietuvių filologijos diplomą (kaip pats Mažiulis teigė, lituanisto diplomą).

Dar gyvendamas Lietuvoje rinko duomenis Lietuvių kalbos žodynui, Lietuvos vardynui (prie Lituanistikos instituto) ir tautosakinę bei etnografinę medžiagą, buvo bibliofilas, rinko senienas Kazimiero Būgos muziejui. Nuo 1925 m. iki 1930 m., dar būdamas moksleivis, rinko tautosaką (šie rinkiniai Balio Zaleskio vardu pateko į Lietuvių tautosakos archyvą (LTA) – dabar LLTI archyvo kodas LTR 9), nuo 1930 m. savarankiškai siuntė Tautosakos komisijai surinktą medžiagą, o kai 1935 m. buvo įsteigtas Lietuvių tautosakos archyvas, tapo jo bendradarbiu korespondentu. 1931 m. pradėjo rinkti žodžius Lietuvių kalbos žodyno redakcijai (Lietuvos centrinis valstybės archyvas (LCVA) f. 631, ap. 7, b. 15641, l. 4).

Baigęs studijas Tübingene, 1951 m. išvyko į JAV, dirbo *Lietuvių enciklopedijoje*: pradžioje korektoriumi, paskui etnografijos skyriaus redaktoriumi, taip pat *Encyclopaedia Lituanica*, talkino Broniaus Kviklio rengiamam enciklopediniam leidiniui *Mūsų Lietuva*; dirbo Bostono kolegijos bibliotekoje (Boston College SOM) ir kt. Nuo 1954 m. buvo Lituanistikos instituto (Institute of Lithuanian Studies, įkurto 1951 m. Čikagoje, Ill.) narys, o 1973–1980 m. – šio instituto Kraštotyros skyriaus vedėjas. Taip pat nuo 1961 m. priklausė Lietuvių katalikų mokslo akademijai, o nuo 1973 m. kurį laiką buvo Amerikos lietuvių kultūros archyvo (ALKA) direktorius. Kita visuomeninė veikla ir jo biografija pristatyta enciklopedijose (J. P. 1959; Šidiškienė 2011) bei proginiame straipsnyje (Girnius 1989). Taigi, Mažiulis buvo lituanistas plačiąja prasme (nors pagal diplomą – lietuvių filologas), tai yra tautotyryninkas (apėmė tautosaką, etnologiją), bibliofilas, domėjosi bibliografija, kraštotyra, antropologija, Lietuvos proistore, istorija, buvo visuomenininkas, publicistas.

Reikėtų pasakyti, kad Mažiulis tvirtai vadovavosi krikščioniškąja pasaulėžiūra, kuri formavo ir jo mokslinį požiūrį. Humanitarinių mokslų studijas

⁶ Mažiulis prisimena, kad „buvau išrinktas LI Tautosakos skyriaus bendradarbiu (titulo neprimenu), kurių tuo metu buvo 25“ (ALKA, Mažiulio fondas, b. 304). Pažymėtina, kad Mažiulis buvo pasirinkęs VDU studijuoti dalykus, kurie atitiko Lituanistikos instituto programinę kryptį (Programinėje instituto direktoriaus K. Masiliūno kalboje buvo paaiškintas instituto pagrindinis darbas bei objektas – lietuvių kalba, Lietuvos istorija ir lietuvių tautos žodinė kūryba (Bugailiškis 1939: 558).

⁷ Šis faktas rodo, kad uždarius Lituanistikos institutą jis neperėjo dirbti į sovietų 1941 m. įsteigtą Etnologijos institutą.

VDU Teologijos-filosofijos fakultete Mažiuliui lėmė, kaip jis pats teigė, Prano Dovydaičio (1886–1942) ir Zenono Ivinskio (1908–1971) asmenybės. Būtent juos, kaip ir Joną Puziną (1905–1978), Juozą Ambrazevičių-Brazaitį (1903–1974), laikė savo pagrindiniais mokytojais. Taigi, jų globojamas rašė straipsnius ir recenzijas daugiausia krikščioniškosios pakraipos periodikoje. Nenuostabu, kad jis, kaip ir jo mokytojas Dovydaitis⁸, kritikavo evoliucionizmo teorijas, domėjosi kultūrine-istorine mokykla („kultūristorine srove“) (Mažiulis 1957a⁹), išryškėjusia „Anthropos“ žurnale. Suvokdamas, jog etnologinės studijos „labai margos, o jų mokslinės tiesos ir išvados dažnai labai prieštaringos, todėl didieji etnologai sukuria savas mokyklas ir t. t.“ (Mažiulis 1970b), rodos, sistemingai laikėsi „suomių metodo“¹⁰, kas suteikė nuoseklumo jo žiūrai į tyrimus. Suomių mokyklos idėjas galėjo propaguoti tuo metu studijavęs bei kurį laiką dirbęs Stokholmo muziejuje Švedijoje Juozas Lingis, kurį Mažiulis gerai pažinojo. Bet svarbiausia, Mažiulis stengėsi į tiriamą realiją žvelgti plačiau, palyginti ją su kitų kultūrų realijomis, o jo pasakymas, kad visais laikais kontaktavome su kitomis tautomis, todėl perėmėme ir perdavėme įvairių bruožų (Mažiulis 1956a¹¹), rodo difuzionistinės minties poveikį jam.

Šiam tyrimui buvo peržiūrėti periodiniai leidiniai, leisti tiek tarpukariu Lietuvoje, tiek lietuvių išeivijos JAV: *Ateitis, Aidai, XX amžius, Karys, Draugas, Darbininkas, Į laisvę, Tėviškės žiburiai* ir kiti (virš 20 pavadinimų). Ieškant Mažiulio straipsnių, jie buvo versti puslapis po puslapio ne kartą, nes tik nuodugnai susipažinusi su jo archyvu, saugomu Amerikos lietuvių kultūros archyve (ALKA, JAV, Putnam, CT), buvo išsiaiškinti iki tol nežinoti jo slapyvardžiai (jie neįtraukti į *Slapyvardžių sąvadą*)¹². Visgi gali būti, kad surinkti ne visi straipsniai, šiuo atveju recenzijos, nes kai kurių periodikos leidinių ar jų numerių nebuvo rasta, todėl jie

⁸ Mažiulis klausė Dovydaičio dėstomų religijos istorijos paskaitų kurso, skaitė jo darbus. Dovydaitis buvo krikščioniškosios pasaulėžiūros apologetas (Mažiulis 1956b).

⁹ Recenzuota (toliau – rec.): Jonas Balys. Lithuanian Narrative Folksongs: A Description of Types and a Bibliography. (A Treasury of Lithuanian Folklore, IV). Washington: [B. I.] autoriaus leidinys [Draugas Press]. 1954, 144 p. / Jonas Balys. Lietuvių mitologiškos saktmės. Londonas: Nidos knygų klubo leidinys. 1956, 191 p.

¹⁰ Kaarle Krohn (bendradarbiaudamas su Julius Krohn) sukūrė folkloro tekstų tvarkymo / tyrimo metodą, kuris tapo žinomas kaip istorinis-geografinis metodas, arba „suomių metodas“. Jis norėjo sukonstruoti specialios folkloro temos genetinę analizę, siekdamas rasti jos kilmę ir paplitimą (Stark 2014: 48–49).

¹¹ Rec.: Jonas Balys. Lietuvių mitologiškos saktmės. Londonas: Nidos knygų klubo leidinys. 1956, 191 p.

¹² Pagal *Slapyvardžių sąvadą* (Mačiulis 2007), Antanas Mažiulis vartojo santrumpą „A.M.“ ir slapyvardžius: Būtautas, N.; Galmantas, K.; Indrys, J.; Lapeikis, A.; Leliušis, J.; Narimantas, V.; Palobis, J.; Šetekšnis, J.; Vidimantas, J.A. Tačiau paaiškėjo, kad jų buvo daugiau, pvz.: Jovydis, A. Žiegis, J. Dž., Vytinas ir kiti (žr. literatūros sąrašą). Keli straipsniai buvo nepasirašyti, tačiau, ištyrus jo archyvą ALKA-oje, jie buvo identifikuoti.

liko nepatikrinti. Mažiulio plunksnai priklauso per 270 įvairių spaudos pozicijų (neskaitant enciklopedijose skelbtų straipsnių): jis rašė ir publicistinius straipsnius, populiariančius įvairias vietas, kraštotyros veiklą, skatindamas rinkti tautosakas, etnografijos šaltinius, ir skelbė savo surinktus etnografinius duomenis, taip pat atliktus tyrimus, leidinių anotacijas ir recenzijas. Straipsnius publikavo įvairiuose lietuvių periodikos leidiniuose (leistuose tiek Lietuvoje iki 1944 m., tiek už jos ribų), kaip minėta, dirbo *Lietuvių enciklopedijos* redakcijoje ir rašė jai straipsnius, taip pat enciklopediniams leidiniams *Encyclopedia Lituanica*, *Mūsų Lietuva* ir kitiems. Pagrindine jo tyrimų tema būtų galima įvardyti lietuvių religiją, lietuviškąją krikščionybę. Nors ta tema parašytas jo diplominis darbas, atskiru leidiniu nebuvo išleistas, tačiau išėjo jo dalys straipsniais apie žegnonę, Perkūną, kryžius.

Straipsnyje siekiama atskleisti, kaip Mažiulis suprato, vertino ir pasitelkęs kritiką kreipė lituanistinius (daugiausia tautotyros¹³) mokslus. Šiam straipsniui pasirinkome aptarti Mažiulio recenzijose paliestus akcentus, kurie yra svarbūs etnologijos mokslo raidai – terminų ir metodų klausimus. Pagal šiuos klausimus suformulavome tyrimo uždavinius: atskleisti visus Mažiulio recenzijose aptartus terminus; nustatyti, kokius metodus, jų priemones Mažiulis vertino to meto lituanistiniuose darbuose.

Mažiulis parašė virš 70 pozicijų recenzijų (ir dar 10 anotacijų¹⁴) tautosakas, mitologijos, tautotyros (etnologijos), kraštotyros, archeologijos (proistorės), antropologijos, kai kuriais istorijos, kultūros klausimais. Jos rašytos 1942–1986 m.¹⁵ ir pasižymėjo autoriaus atidumu recenzuojamam darbui. Dažniausiai Mažiulis

¹³ Tautotyra, kurią vartojo Mažiulis, straipsnyje vartojama ir kaip etnologijos sinonimas.

¹⁴ Aptariant jo rašytas anotacijas galima pažymėti, kad jos labiau atskleidė Mažiulio požiūrį, kas yra reikšminga jaunimui plečiant akiratį ir ugdant moralę, t. y. jis reklamavo tuos leidinius, kurie, jo manymu, svarbūs vystantis jauno žmogaus mąstymui, puoselėjant žmogiškas vertybes (J. L. 1939–1940a; J. L. 1939–1940b; A. M. 1954 – Anotuota (toliau – anot.): Vaclovas Čižiūnas. Tautinis auklėjimas šeimoje: trumpas tautinio auklėjimo vadovas lietuviškajai šeimai iševivijoje. Memmingen: VLIKo lietuviybės išlaikymo tarnyba, 1954. 220, [4] p.), supažindinant su įvairiais Lietuvos istorijos klausimais (Lėliušis 1939a; Lėliušis 1939c; A. M-lis 1939–1940; Mažiulis 1953a – Rec.: Vaclovas Biržiška. Senujų lietuviškų knygų istorija. Chicago, Ill, 1953, I dalis, 108 p.). Išskirtinis Č. Grincevičiaus knygos pristatymas ([Mažiulis] 1953b – Anot.: Česlovas Grincevičius. Vidurnakčio vargonai: neįtikėtinos istorijos. Chicago, Ill.: Lietuviškos knygos klubas. 1953, 131 [2] p.). Apie šią knygą Mažiulis praktiškai nieko nerašė, tik apibūdino jos autorių, kuri gerai pažinojo asmeniškai. Tai tik patvirtina, kad autoriaus tekstas labai susijęs su jo asmeniu. Kelios jo recenzijos-straipsniai buvo ne tiek kritika, kiek paskata jam plačiau pasižiūrėti į pristatomą realiją (Mažiulis 1939; Mažiulis 1986; A. Mž. 1964 – Anot.: Jurgis Lebedys, J. Palionis. Seniausias lietuviškas rankraštinis tekstas, Bibliotekininkystės ir bibliografijos klausimai. 1964, Nr. 3, p. 109–135). Taip pat pateikė kelių knygų anotacijas (A. Mž. 1952 – Anot.: Jonas Balys (sud.). Lietuviškos pasakos. Chicago, Ill.: LKSD lietuviškosios knygos klubas. 1951, 230 p. / Jonas Balys. Tautosaka apie dangų: Lithuanian Folklore of the Sky. Sodus (Michigan): J. J. Bachunas. 1951, 24 p. / Jonas Balys (red.). Lietuvių tautosakos lobynas = A Treasury of Lithuanian Folklore. Bloomington, Ind. 1951, I – 126 p.; II – 94 p.), kurių platesnės recenzijos buvo parašytos atskirai kituose leidiniuose.

¹⁵ Jos intensyviausiai rašytos iki 1979 m. ir tik keturios parašytos vėliau.

recenzijas pradėdavo istoriografinė aptariamo darbo arba temos apžvalga, pasi-
džiaugdavo autorių išsamiai pristatytomis istoriografijomis ir pateiktomis bib-
liografijomis, būtinai pažymėdavo, kokių recenzuojamame darbe trūksta nuo-
rodų, bei tiesiog papildydavo recenzuojamo darbo bibliografijas ar išvardydavo
pavardes žmonių, kurie dirbo šioje srityje (Mažiulis 1949¹⁶; Mažiulis 1986 ir kt.).
Kaip teigė Mažiulis, išsamios bibliografijos leidžia skaitytojui sužinoti, kas tomis
temomis buvo iki tol nuveikta, koks yra įdirbis¹⁷. Mažiulis recenzijose papras-
tai pasidžiaugdavo gerais darbais (pvz. Mažiulis 1975a¹⁸), naujais atradimais ir
svarbių klausimų iškėlimu. Kitas svarbus jo recenzijų bruožas – recenzuojama-
me darbe aptartus klausimus jis labai dažnai papildydavo savo įžvalgomis, pri-
siminimais arba pataisydavo, jo manymu, neteisingai suprastus dalykus, neretai
pasiūlydamas kitas kelto klausimo aiškinimo versijas. Pirmosiose savo recen-
zijose Mažiulis dažnai pasigesdavo recenzuojamame darbe santraukų kitomis
kalbomis, kurias laikė labai svarbiomis, nes manė, jog tyrimas turi būti skirtas ne
tik savo auditorijai, bet ir platesniam pasauliui (Mažiulis 1980a), kad nauji tyri-
mai, nauji duomenys taptų žinomi ir kitiems¹⁹. Kadangi, kaip minėta, Mažiulis
domėjosi knygos istorija, jam buvo svarbi ir leidybos, spaudos kokybė, leidinio
išvaizda, todėl recenzijose aptardavo ir šiuos recenzuojamo leidinio aspektus.
Tokie yra bendri visų jo recenzijų bruožai.

Šiam tyrimui buvo išnagrinėtos Mažiulio recenzijos išryškinant ir grupuojant
atskirus teminius, probleminius akcentus, pažymėtus jo recenzijose, o straips-
niui pasirinktos tyrimo ribos – terminų ir metodų klausimai – sumažino šiame
straipsnyje aptariamų Mažiulio recenzijų sąrašą. Tarp straipsnyje nagrinėjamų
recenzijų yra jo recenzuoti etnografijos, kraštotyros darbai – 8 recenzijos (11 dar-
bų), lituanistiniai žurnalai – 7 recenzijos, 14 tautosakos leidinių, tarp jų Jono Balio
sudarytos 7 knygos, iš kurių dvi buvo recenzuotos du kartus: *Lietuvių mitologiš-
kos sakmės* (Mažiulis 1956a; Mažiulis 1957a (žr. 11 išn.)) ir *Pasakojamosios dainos ir
baladės* (Mažiulis 1960a; Mažiulis 1960b²⁰), taip pat dvi recenzijas parašė knygai

¹⁶ Rec.: Jonas Balys. Lietuvių tautosakos skaitymai [Iliustr. P. Osmolskis]. Tübingen: Patria. 1948, D. 1. – 248 p.; D. 2. – 272 p.

¹⁷ P.vz., Mažiulis pažymėjo, kad lietuvių vedybų bibliografija parodė, jog vedybos buvo mažai
tyrinėtos kitataučių (Indrys 1954 (žr. 42 išn.)).

¹⁸ Rec.: Канцедикас А[лександр]. Литовская народная скульптура = Lithuanian Folk Sculp-
ture. Москва: Советский художник. 1974, 186 [5] p.

¹⁹ Jis pateikė pavyzdį, kad anksčiau kitose Skandinavų šalyse žurnale nedėdavo santraukų
kita kalba, bet, supratę jų reikšmę, išleido visų metraščių straipsnių santraukas atskiru leidiniu
(K.N.P. 1942 (žr. 53 išn.)).

²⁰ Rec.: Jonas Balys (surinko ir suredagavo). Lietuvių dainos Amerikoje = Lithuanian Folksongs
in America: Pasakojamosios dainos ir baladės = Narrative Songs and Ballads (Pirmasis rinkinys).
Serijos – Lietuvių tautosakos lobynas t. 5 (gaidas iš fonogramų nurašė Vladas Jakubėnas). Boston:
Lietuvių enciklopedijos leidykla. 1958, 42, 326 p.

Vilnius lietuvių liaudies dainose (Mažiulis 1970a; Mažiulis 1971²¹). Pažymėtina, kad šios pasikartojančios recenzijos nėra tapačios. Į kritikos lauką pateko ir fizinės antropologijos klausimais rašyti darbai (2 recenzijos).

Pirmiausia aptarsime visus terminus, kuriuos Mažiulis aptarė savo recenzijose.

Terminų iššūkiai

Mažiuliui nepraslysdavo pro akis darbuose vartojami terminai, jų apibrėžimai. Kurie terminai buvo paliesti Mažiulio recenzijose? Pradėsime nuo *tautosakos, etnologijos, antropologijos* sąvokų. Vienoje recenzijoje Mažiulis paaiškino tarpukariu vartotų mokslo vardų „tautotyra“ ir „etnografija“ prasmes, kurias, jo žiniomis, reikia aiškiai skirti. Jis pažymėjo, kad

nuo 1934 m. vartota „tautotyra“ etnologijos prasme, o „etnografija“ arba „gyvena“, dar vadinta „būtove“. Tautotyra nieko bendra su „narodovedienija“, „ludoznawstwo“ ar „Volkskunde“ neturėjo. Žodis sudarytas pagal „kalbotyra“, „kraštotyra“, taip ir „tautotyra“. Tautotyra arba etnologija užsiima tyrimu, o ne aprašymu. Siandieną ir tautinis terminas yra keičiamas nacionaliniu (Mažiulis 1966b²²).

Paskutiniu sakiniu Mažiulis tarsi nuspėjo, kad terminas „tautotyra“ gali kisti, bet savo tekstuose liko prie jo, taip pat gyvenimo etnografijai, būčiai apibūdinti vartojto, kaip ir kiti tarpukariu savo tekstuose, sakyčiau, labai vykusį pavadinimą „gyvenà“. Pažymėtina, kad greta buvo vartoti terminai siauresnių temų sričių tyrimams apibūdinti, pvz. namotyra, apimanti kaimo statinių, sodybų, architektūros, statybos tyrimus²³.

Antropologijos termino samprata Mažiuliui buvo priimtina vartojamoji Vakarų Europoje, o ne JAV ar Sovietų Sąjungoje. Jis pastebėjo, kad sovietmečiu antropologija „atsisieja nuo kultūros sričių“, t. y. remiantis J. Roginskio ir M. Levino²⁴ pateiktu apibrėžimu, antropologija tapo „gamtos mokslų šaka, tirianti žmogaus ir žmonių rasių fizinės organizacijos kilmę ir raidą“ (Mažiulis 1975b²⁵).

²¹ Rec.: Gražina Krivickienė-Gustaitytė (paruošė). *Vilnius lietuvių liaudies dainose* = Vilnius in Lithuanian Folksongs; [kalbą redagavo ir žodynėlį paruošė Pr. Skardžius]. Chicago, Ill.: Lietuviškos knygos klubo leidinys. 1970, 384 p.

²² Rec.: A. Vyšniauskaitė (red.). *Lietuvių etnografijos bruožai*. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla. 1964, 684 p.

²³ Jurgis Gimbutas įvardijo namotyra kaip architektūros ir etnografijos mokslų šaką, tiriančią įvairių tautinių kultūrų sodybas ir trobesius, jų kilmę, raidą, architektūrą, statybą (Gimbutas 1988). Vėliau Martynas Purvinas pradėjo vartoti ir terminą kaimotyra, apimančią ne tik statinių, sodybų, bet ir kaimų, gyvenviečių išdėstymo, planavimo, jų raidos tyrimus (pvz. Purvinas 2017).

²⁴ Pirmasis knygos leidimas: Рогинский, Я.Я.; Левин, М.Г. 1955. *Основы антропологии*. Москва: Изд-во Московского ун-та, 502 с.

²⁵ Rec.: G. Česnys, S. Pavilonis. *Lietuvos antropologijos bibliografija (1470–1970)* = A Bibliography of Lithuanian Anthropology (1470–1970). Vilnius: [Valstybinė mokslinė medicinos b-ka]. 1974, 236 p.

Taigi, anot Mažiulio, sovietmečiu „atsiriboję nuo anglosaksiškos sampratos, atrodo, atsiriboja ir nuo šiandieninės V. Europos antropologijos, kur ji yra dar kiek platesnė ir vieningesnė (plgk. E. Fischer²⁶ ir kt.)“ (Mažiulis 1975b (žr. 25 išn.)). Kaip matome, jis į Lietuvos mokslą žvelgė kaip į Vakarų Europos dalį ir neakcentavo JAV antropologijos sampratos.

„Tautosakos“ terminas taip pat nebuvo aiškiai apibrėžtas, buvo kintantis. 1949 m. Mažiulis ginčijo Balio pateiktą tautosakos apibrėžimą:

Šiandieną tautosaka mūsųose vartojama jau tik išplėstine prasme ir apima visą tautos žinojimą, beveik visą tautos dvasinę kūrybą, o ne tik „žodinius liaudies kūrinius“ [...]. Jai priklauso jau beveik visos dvasinės tautos kūrybos apraiškos (išskiriamas liaudies menas), tiek žodžiu, tiek veiksmu reiškiamos (pav. ir tikėjimai, papročiai, šokiai...) (Mažiulis 1949 (žr. 16 išn.)).

Vadinasi, Mažiulis suvokė tautosaką kaip visas dvasinės kūrybos apraiškas. Tiesa, jam atsakydamas Balys patikslino, kad veiksmas irgi neduoda aiškios skirties, o savo išsakyta mintimi – „skirtumas glūdi išraiškos priemonėse: žodis ar materija“ (Balys 1949), praktiškai pritarė Mažiulio paaiškinimui.

Mažiulis užkliuvo ir už tautosakos srityje vartotų terminų, pvz. „liaudies dainos“, kurioms Balys priskyrė Antano Strazdo, Antano Vienažindžio, Maironio ir kt. dainas. Jis buvo linkęs „abejoti, ar „liaudies“ žodis šiems reikalams tinkamas. Paprastai „liaudimi“ vadiname žemesnįjį, tiesiog žemiausiąjį visuomenės sluogsnį, kuriam romantikų ir marksistų poveikyje suteikiame ir tam tikros kūrybos primatą.“ Vadinamoji liaudis, kaip teigė Mažiulis,

lieka taip pat per marga savo pakopomis (smulkioji bajorija, laisvieji ūkininkai, baudžiauninkai, keliaują amatininkai, dvarų tarnai, net miestelių gyventojai, tik, žinoma, saviškiai²⁷, ir pan.). Šioji mūsų liaudis niekada, istoriškai žvelgiant, nebuvo visai atskirta, nebuvo uždara bendruomenė, bet turėjo daug sąlyčio su miestiečiais ir net kilmingaisiais (per tarnus ir pan.).

Jis buvo linkęs vadinti „tautos dainomis“²⁸, nes ne tik akivaizdi šviesuolių įtaka joms, taip pat čia būtų galima priskirti ir XVIII–XIX a. kūrėjų dainas (Mažiulis 1960b²⁹). Kitose recenzijose šioms poetų kurtoms dainoms Mažiulis dažniau vartojo sąvoką „autorinė kūryba“.

²⁶ Eugen Fischer (1874–1967) – Vokietijos medicinos, antropologijos ir eugenikos profesorius, nacių partijos narys (Eugen Fischer 2022).

²⁷ Saviškiai, matyt, turėta mintyje lietuvius – I. Š.

²⁸ Greta jis pavartojo ir „žmonių daina“, tačiau ji buvo paminėta, tikriausiai, tik kartą. Manysčiau, toks pasakymas visiškai nieko neišreiškia, tai tas pats, jei būtų sakoma tiesiog daina – I. Š.

²⁹ Rec.: Jonas Balys (surinko ir suredagavo). Lietuvių dainos Amerikoje = Lithuanian Folk-songs in America: Pasakojamosios dainos ir baladės = Narrative Songs and Ballads (Pirmasis rinkinys). Serijos – Lietuvių tautosakos lobynas t. 5 (gaidas iš fonogramų nurašė Vladas Jakubėnas). Boston: Lietuvių enciklopedijos leidykla. 1958, 42, 326 p.

Mažiulis taip pat skyrė „dainas“ ir „giesmes“ (ne bažnytines) (Mažiulis 1960a (žr. 20 išn.)). Šį skirstymą jis perėmė iš kun. Adolfo Sabaliausko darbo. Sabaliauskas buvo „pirmasis, kuris nurodė ir išskyrė mūsų dainų rūšis, t. y. „at-rado“, jog šalia dainos³⁰ yra ir pasaulinė arba darbo giesmė, įvairiais vardais va-dinama.“ (Mažiulis 1951a; Mažiulis 1951b). Mažiuliui ne mažiau svarbu buvo užfiksuoti, kaip pateikėjai aiškino šias giesmes, kokie tarminiai jų pavadinimai (t. y. *emini*s pavadinimų pateikimas), pavyzdžiui, kuo skiriasi suoptinė nuo ka-potinės, lotinės ir pan. (Lėliušis 1939b³¹). Jo duomenimis, Panemunėlio, Šimonių apylinkėse sutartines vadino „laukinėmis giesmėmis“; rokiškėnai – „šauktinė-mis“, „užšaukiamomis giesmelėmis“. Taip pat Mažiuliui atrodė svarbiau jų atli-kimo būdą vadinti taip, kaip patys žmonės sakė: „giedama dvejose“ ir pan.³², to-dėl Zenono Slaviūno *emic* sąvokos pakeitimas į *etic*, t. y. jų skirstymas į dvejines, trejines ir t. t., jam atrodė netinkamas (Indrys 1959³³). Tarminiai realiųjų pavadini-mai, anot jo, informatyvūs nagrinėjant jų raidą, paplitimą (jis pateikė pavadini-mų „sutartinės“ ir „kanklės“ neįvartojimo, bet pačių realiųjų buvimo pavyzdį), bet kartu tyrime svarbu ir apibendrinti terminai, kurie turėtų būti nuosekliai varto-jami³⁴ (Lėliušis 1939b (žr. 31 išn.)).

Sprendžiant terminų klausimą vis išskildavo ir svetimybių, skolinių³⁵ ak-tualija, jų atpažinimas, įvardijimas. Mažiulis įvertino Balio naudotą principą skelbiant šaltinius prie svetimybių skliaustuose pažymėti, jog tai skolinys³⁶. Šis klausimas ypač sudėtingas kalbant apie mokslinius terminus etnologijoje, kur tarminiai pavadinimai ne visuomet tiko. Kai buvo sudaryta Lietuvos mokslų akademijos Terminologijos komisija, Mažiulis tuo labai pasidžiaugė ir paragino atstovus susirūpinti etnografijos terminų žodynu. Šiame straipsnelyje pateikė tarminės įvairovės pavyzdžių iš statinių, jų statybos detalių pavadinimų, ku-rių vartotojai iš skirtingų regionų sunkiai vienas kitą suprato (J. Š. 1942), todėl mokslui, tyrėjo galva, reikia pastovių bendrų terminų ir jie turėtų būti lietu-viški. Mažiulio manymu, pirminiuose etnografiniuose tekstuose (užrašytuose

³⁰ Kitoje recenzijoje Mažiulis rašė „liaudies dainos“. Pats Sabaliauskas rašo tiesiog „dainos“ ir „giesmės, svietiškos“ (Sabaliauskas 1911: 100).

³¹ Rec.: Jadvyga Čiurlionytė (paruošė). Lietuvių liaudies melodijos, Tautosakos darbai. 1938, t. 5, 310 p.

³² Tokio principo laikėsi ir Sabaliauskas (Sabaliauskas 1911: 100).

³³ Rec.: Zenonas Slaviūnas (sudarė ir paruošė). Sutartinės: daugiabalsės lietuvių liaudies dai-nos. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla. 1958, t. 1, 788 p.

³⁴ Recenzuojamame Čiurlionytės tekste Mažiulis pastebėjo „lamzdelio“ ir „vamzdelio“ varto-jimo nenuoseklumą (Lėliušis 1939b (žr. 31 išn.)).

³⁵ Svetimybė – tai žodis ar posakis, perimtas iš kitos kalbos (Svetimybė 2022), skolinys – paim-tas iš kitos kalbos žodis, posakis (Skolinys 2022).

³⁶ Tačiau šioje recenzijoje Mažiulis papriekaištavo Baliui, kad jis nepažymėjo prie terminų *parėdinkė, maršalka, svočia, bromas*, kad tai yra skoliniai (Mažiulis 1948 (žr. 47 išn.)).

pasakojimuose) buvo galima rasti daug svetimybų, ypač žemdirbystės, transporto priemonių dalių pavadinimuose – jie yra vėlyvi, tačiau „kitose Lietuvos vietose yra pakankamai savų“ pavadinimų, kuriais galėtų pasinaudoti tyrėjas (Mažiulis 1966b (žr. 22 išn.)).

Nagrinėjamose recenzijose buvo rasti dar tokie Mažiulio pasiūlyti apibendrinti pavadinimai: taisytinas pasakymas „krosnis gaminama“ į „krosnis plūkiama“ (Lėliušis 1942³⁷); religijos srityje siūlė atsakyti termino „stabmeldžiai“ ir vietoj jo vartoti „pagonių“ terminą (Mažiulis 1966c³⁸), o archeologijos tekstuose buvo užkliuvęs už Jono Remeikos neaiškiai vartojamo „aisčių“ pavadinimo, ragino laikytis nusistovėjusių papuošalų pavadinimų: sagtis ir segė nėra tas pat, o kaklo lankelis „dabar vadinama antkake“ – tvirtino jis (Mažiulis 1940a³⁹). Be to, vartojo tokius lietuviškus žodžius-terminus kaip „liečiamoji“⁴⁰ – būdingumo prasme ir „gaubiamoji“ – perdavimo, išplitimo, pavyzdžiui, iš Lietuvos į tolimesnius kraštus, prasme (Mažiulis 1966b (žr. 22 išn.)).

Pažymėtina, kad Mažiulis kalbėdamas apie iškilusią diskusiją, ar reikia knygų pavadinimus ir santraukas pateikti kita kalba, palaikė nuomonę, kad reikia leidiniui ir pavadinimo⁴¹ anglų ar kita kalba, jau nekalbant apie santrauką, tačiau savo tekstuose tarptautinių mokslinių terminų vengė. Mažiulis buvo linkęs vartoti lietuviškus terminus, kurie, jo manymu, gali gerai nusakyti daikto, veiksmo, būdo prasmę, esminį bruožą.

Metodologiniai ir metodų akcentai

Mažiulio recenzijose buvo prisimintas dar tarpukariu kilęs Jono Balio ir Vinco Krėvės-Mickevičiaus ginčas, arba skirtingų tautosakos mokyklų susikirtimas (Mažiulis 1957b; 1969; 1980b). Jame išryškėjo skirtingi požiūriai į tautosakos, etnografijos teksto užrašymą bei pateikimą: rašyti tarmiškai, autentiškai ar jį pakeisti literatūrine, bendrine kalba. Mažiulis palaikė Balio poziciją ir recenzijose dažnai pasidžiaugdavo tautosaka, kuri tarmiškai užrašyta, specialiais ženklais sužymėta bei taip publikuota (Indrys 1959 (žr. 33 išn.)). Mažiulis manė,

³⁷ Rec.: Gimtasai kraštas. 1942, V knyga, 30 sąsiuvinis, 160 p.

³⁸ Rec.: Jonas Balys. Lietuvių liaudies pasaulėjauta tikėjimų ir papročių šviesoje. Chicago, Ill.: Pedagoginis literatūros institutas. 1966, 120 p.

³⁹ Rec.: Jonas Remeika. Lietuvos praeities vaizdai. [Kaune]: Spaudos fondas. [1939], 146 [1] p.

⁴⁰ Šis terminas vartotas ir jo kolegos Juozo Lingio, studijavusio ir dirbusio Švedijoje, pvz., „Baltoskandijos kultūrinė liečiamoji“ – taip pavadintas jo straipsnis, kur jis parodo Baltijos jūrą supančių šalių kultūros elementų susisiejimą, difuziją (Lingis 1952).

⁴¹ Pateikė pavyzdį, kaip knygos be santraukų kita kalba dažnai patenka ne į tą lentyną, kur turėtų būti, ir tampa nepasiekiamas skaitytojui, pavyzdžiui, lietuviška knyga JAV bibliotekoje buvo padėta prie čekų. Jis aprašė, kaip tarpukariu jau praktikuota spaudinio pavadinimą rašyti dviem kalbomis (Mažiulis 1980a).

kad padailinta, „išlyginta“ tautosaka nebetinka tyrimams, nors pripažino, kad reikalingi ir tautosakos pritaikymo literatūroje tyrimai, kuriuos buvo pradėję Juozas Ambrazevičius-Brazaitis, Julius Kaupa (Mažiulis 1969). Greta autentiškai užrašyto tautosakos šaltinio Mažiulis vertino konteksto išskleidimą, pavyzdžiui, pasidžiaugė Uršulės Žemaitienės dainyne, be randamų dainų su melodijomis, įdėtu autobiografiniu įvadu, kur yra pateikta „įdomių žinių apie kaimo būtovę Lankeliškių apylinkėse (buv. Vilkaviškio apskr.)“ (Indrys 1954⁴²).

Kitas svarbus akcentas – istorinio-geografinio metodo taikymo lituanistiniuose darbuose aktualumas. Laikas (chronologija, periodizacija) ir vieta (geografinė teritorija, vietovardžiai) Mažiuliui buvo vienos iš kertinių atramų vystant mokslinį pažinimą, realiųjų klasifikavimą, genezę ir taikant lyginimo metodą. Šaltinių tyrimo metodika, pagrįsta šiomis dimensijomis, Mažiuliui buvo daug vertingesnė nei kiti metodologiniai žvilgsniai. Jau minėjome, kad jis žavėjosi šiuo „suomišku metodu“, kuris „yra aiškus, surištas su erdve ir laiku, o naujieji struktūriniai, fenomenologiniai metodai, taikomi [to meto] Lietuvoje „Maskvos nurodymu“, – tai tyrimai, anot Mažiulio, kai „įvairios kultūrinės bei kitokios gelmės surandamos akivaruose“. Jis manė: jei pavyks „sustatyti tautosaką erdvėje ir laike“, tai paskui jau bus galima tyrinėti „kitais žvilgsniais, pvz., literatūros, psichologijos, sociologijos ir t. t., bet ne atvirkščiai“ (Mažiulis 1970a (žr. 21 išn.)); „[p]aneigiant erdvės ir laiko reikalavimus, tautotyroje nieko negali rimtai iširti“ (Mažiulis 1973⁴³). Taigi, Mažiuliui svarbus buvo minčių dėstymas, pagrįstas faktais, paremtais laiko ir vietos kriterijais, o galimus filosofinius apmąstymus nukėlė į ateitį.

Vieną iš svarbesniųjų vaidmenų nustatant šaltinių, objektų erdvę ir laiką atlieka jų metrika, kur nurodoma realijos užrašymo vieta, laikas, pateikėjo asmeniniai duomenys, kas užrašė. Recenzijose Mažiulis pasidžiaugė išsamiomis tautosakos kūrinių metrikomis Balio ir Gražinos Gustaitytės-Krivickienės parengtuose leidiniuose (Mažiulis 1960a; 1960b (žr. 20 išn.); Mažiulis 1970a; 1971 (žr. 21 išn.)).

⁴² Rec.: Uršulė Žemaitienė-Bendoraitytė (aprašė). Suvalkiečių vestuvės = Wedding Customs of Suvalkiečiai, Jonas Balys (red.). Lietuvių tautotyros lobynas. Cleveland, Ohio: [s. n.]. 1953, t. III, 76, [4] p.

⁴³ Rec.: K. Čerbulėnas, F. Bielinskis, K. Šešelgis (sudarė ir parengė). Lietuvių liaudies menas: Mažoji architektūra, I kn. Vilnius: Vaga. 1970, 324 p. / A. Mikėnaitė. Lietuvių liaudies geležinės kulto ir memorialinių paminklų viršūnės. Lietuvos TSR dailės muziejaus katalogas. Vilnius: [s. n.]. 1970, 115 p. / Jonas Grinius. Lietuvos kryžiai ir koplytelės. Atspaudas iš Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos Metraščio. Roma: [Lietuvių katalikų mokslo akademija]. 1970, t. V, 182 p. / Vytautas Bagdanavičius. Lietuviško koplytstulpio genezės klausimu, Thomas Remeikis (paruošė). Lituanistikos instituto 1971 metų suvažiavimo darbai = Proceedings of the Institute of Lithuanian Studies. Chicago, Ill.: Lituanistikos institutas. 1971, p. 161–178.

Jo manymu, pagal išsamias metrikas ir pagal dainose vartojamus tam tikrus žodžius galima atsekti atskirų dainų kilmę, sukūrimo laikmetį⁴⁴, paplitimą⁴⁵.

Daugiau priekaištų sulaukė pirmieji sovietmečio XX a. 6-ajame dešimtmetyje leisti kai kurie leidiniai, kurių metrikos buvo labai paviršutiniškos: „metrikoje padaryta daug atžangos, nežymimas daugiau nei dainininkas, nei ją užrašęs“, nežymima užrašymo vieta, nenurodomos užrašo signatūros (Mažiulis 1957b). Tokią „atžangą“ jis siejo su nauja politika, bet ne su mokslo raida. Jo manymu, taip yra todėl, kad „įprastinė metrika tampa kliūtimi, todėl jos ir visai atsisako, antra, jos žinovai ir užrašinėtojai gali pasirodyti liaudies priešai be sąsą...“ (Mažiulis 1957b). Vėlesniuose sovietmečio leidiniuose pasitaikė išsamesnių metrikų, nors, anot Mažiulio, jos galėjusios būti platesnės: „Tautotyriminkui reikia žinoti ir apie patį kryžiaus statytoją, kryžiaus paskirtį, jo statymo intencijas, statytojo socialinį sluoksnį ir t. t.“ Jis spėjo, kad nuo socialinio sluoksnio, t. y. turimų išteklių, priklausė, iš kokios medžiagos statytas kryžius. Tačiau šioje recenzijoje taip pat pasidžiaugė metodine naujove, kai Akvilės Mikėnaitės kataloge kryžių metrikose buvo pažymima geležinio kryžiaus pusė (Mažiulis 1973 (žr. 43 išn.)).

Mažiuliui vieta buvo ir kaip teritorinis (geografinis) vienetas, žymintis realijos paplitimą, ir kaip kalbos subjektas – vietovardis, vietos pavadinimas, liudijantis lietuvių gyventas teritorijas, istoriją, etnogenezę, kultūrą. Recenzijose akcentavo, kad tyrimui svarbu sukaupti duomenų iš įvairių geografinių vietų, tuomet galima nustatyti, pavyzdžiui, dainų paplitimą⁴⁶ (Lėliušis 1939b (žr. 31 išn.)). Jis kritikavo vietovių nežyminčius autorius, ypač tuos, kurie į tyrimą neįtraukė vietovių, atsidūrusių už Lietuvos valstybės sienų: „neduodama vietos nurodymų, atseit Gudijai tekusios etnografinės Lietuvos dalyse lietuvių „nėra“. Tas pat ir su Karaliaučiaus sritimi“ (Mažiulis 1957b). Dėl to, kad į tyrimą neįtraukta lietuvių gyvenamos vietovės Klaipėdos krašte bei jau skelbti duomenys

⁴⁴ Krivickienės-Gustaitytės dainų rinkinyje Mažiulis pasigedo platesnių komentarų apie dainos „Visi bajorai“ bei kitų dainų sąsajas su kaimyninių tautų dainomis, rekrūtais, šauktiniais bei kitomis realijomis. Jis pateikė pavyzdžių, kad dainoje žodžio „prijomas“ vartojimas rodo, kad tai jau ne rekrūtinė daina, o susijusi su šaukimo į kariuomenę laiku, t. y. nuo 1874 m., o žodis „vagonas“ taip pat turėtų rodyti vėlesnį nei rekrūtų laikmetį (Mažiulis 1970a; Mažiulis 1971 (žr. 21 išn.)). Balio Amerikoje užrašytų dainų rinkinyje, anot Mažiulio, būtų vertingos pastabos dėl „žekelio“, kai kurių vestuvinių dainų ir „sodo“, taip pat dėl dainos „Kikilis“ kilmės (Mažiulis 1979 (žr. 50 išn.)).

⁴⁵ Mažiulis nesutiko su K. Korsako-Radžvilo spėjimu dėl dainos „Mėnuo saulutę vedė“, užrašytos Rėzos, kad ji yra latviškos kilmės, – Mažiulis nurodė, kad jos motyvų yra ir Lietuvoje (Lėliušis 1938 (žr. 57 išn.)).

⁴⁶ Ne mažiau svarbu, anot Mažiulio, proporcingai pateikti ir dainų žanrinę įvairovę: Čiurlionytės sudarytame leidinyje Mažiulis pasigedo daugiau lopšinių, vaikų auklėjimo dainų: „nors ir primityvios, bet dėl pilno vaizdo turėjo atrasti vietos“. Per mažai įdėta darbo dainų ir kiek per daug yra romantinių (Lėliušis 1939b (žr. 31 išn.)).

apie vietovardžius, Mažiulis kritikavo ir Eduardą Šturmą (Mažiulis 1948⁴⁷) bei kitus. Kitas vietos aspektas, išryškėjęs jo tekstuose, – atidumas vietovardžiams ir jų aiškinimams. Mažiulis tvirtino, kad vietų pavadinimai kinta, todėl nereikėtų kliautis tik dabartiniais, naujais pavadinimais – reikia tikrinti *apgyvendintų vietų* ir kitus panašius sąrašus, senuosius žemėlapius, siekiant nustatyti pirminį, anksčiausią vietovardžio variantą (Mažiulis 1948 (žr. 47 išn.)). Recenzijose būtinai taisė netaisyklingai užrašytus ar kitaip iškraipytus vietų pavadinimus (Mažiulis 1960c⁴⁸). Vietovardis, kaip istorijos liudininkas, Mažiulio apmąstyta aptariant knygą *Vilnius lietuvių liaudies dainose*. Jis manė, kad dainose ir kitoje smulkiojoje tautosakoje minimą vietovardį galima sieti su istoriniais duomenimis ir taip atskleisti kūrinio amžių (Mažiulis 1970a (žr. 21 išn.)).

Laiko kriterijus yra svarbus nustatant tautosakos ar kito kūrinio raidą, jo atsiradimą. Savo recenzijose Mažiulis taisė tokias klaidas: pavyzdžiui, Jonas Remeika cituoja [Silvestro Teofilio] Valiūno dainą, o nurodo ją kaip tautosakos dainą (Mažiulis 1940a (žr. 39 išn.)), arba Mažiulis įrodė, kad Marijos Gimbutienės cituojamas dainos posmas, tarsi paliudijantis lavonų deginimo tradiciją, yra nauja dainos versija, susijusi su *kantičkinės* literatūros įtaka (Lėliušis 1942 (žr. 37 išn.)). Panašių neatitikimų Mažiulis rado ir Balio tekstuose, kur naujesni motyvai užrašyti kaip senosios kartos tautosaka (Mažiulis 1952⁴⁹). Kitose recenzijose Mažiulis pateikė ar papildė kai kuriuos tautosakos kūrinų datavimo aspektus: a) vestuvinių dainų datavimo klausimą (Mažiulis 1979⁵⁰), b) išskyrė sutartines kaip seniausias giesmes, kurios XIX a. antroje pusėje buvo labiau paplitusios; c) kalbėdamas apie dainavimo kaitą, pateikė keletą pavyzdžių, kaip bažnytiniai chorai „išmokė“ dainuoti naujoviškai, taip pat kaip po Pirmojo pasaulinio karo išplito rusiški romansai ir kitoks „dainalas“ (Mažiulis 1960a (žr. 20 išn.)). Pažymėtina, kad Mažiulis peikė naujoviškų „talaluškų“ publikavimą ir platinimą per knygytus, kaip antai B. Stasiulio surinktų, kur buvo įdėti „visokie slaviški romansai“, tango, fokstrotas. Negana to, šiame leidinyje liaudies dainomis įvardytos Vytės

⁴⁷ Rec.: Ed. Šturms. Die Alkstätten in Litauen, Serija – Contributions of Baltic University. Hamburg. 1946, Nr. 3, 36 p.; / J. Balys. Litauische Hochzeitsbräuche. Serija – Contributions of Baltic University. Hamburg. 1946, Nr. 9, 78 p. ir kt.

⁴⁸ Rec.: Dainius Juknevičius. Zarasai – ežerų kraštas. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla. 1957, 123, [4] p. / J. Vėgelis. Zarasų kraštas, *Draugas II: Mokslas, menas, literatūra* 1960 07 16: 8.

⁴⁹ Rec. kn.: Jonas Balys. Tautosaka apie dangų = Lithuanian Folklore of the Sky. Sodus (Michigan): J.J. Bachunas. 1951, 24 p.

⁵⁰ Rec.: Jonas Balys (surinko ir suredagavo). Lietuvių dainos Amerikoje = Lithuanian Folk-songs in America: Lyrinės meilės, papročių, darbo, švenčių ir pramogų dainos = Lyric Songs of Love, Customs, Work, Feasts and Entertainments. (Antrasis rinkinys). Serijos – Lietuvių tautosakos lobynas, t. 6. Silver Spring, Md.: Lietuvių Tautosakos leidykla. 1977 XLI, 342 p.

Nemunėlio [Bernardo Brazdžionio] ir kitų poetų eilės – tai Mažiulis pavadino autorinių teisių pažeidimu (Mažiulis 1940b⁵¹).

Mažiulio neliko nepastebėtos ir kitos straipsniuose pasitaikiusios didelės klaidos, padarytos dėl autorių neatidumo laiko žyme. Recenzuojamuose žurnaluose jis užkliuvo už keleto teiginių, kuriuos paneigė taikydamas laiko kriterijų. Antai J. Palionio lietuvių klabos gramatikos istorijos aprašyme sudomino mintis, kad Konstantinas Sirvydas (apie 1579–1631) pasinaudojo Danieliaus Kleino (1609–1666) darbu. Tačiau Mažiulis atkreipė dėmesį, kad tuomet išeina, jog Kleinas minimą darbą parašė būdamas 20 metų, negana to, jo gramatika pasirodė 1653 m., t. y. Sirvydui mirus, po 22 metų (J. Dž. 1957⁵²). Suabejojo ir Pauliaus Galaunės teiginiu, kad Maskvos spaustuvininkai P. Timofejevičius ir D. Lenčinskis, vėliau spausdinę knygas Vilniuje, galėjo *Apostol* raizinius perkelti į Daukšos Postilę ir kitas knygas. Mažiulio manymu, Pranciškus Skorina (bltr. Francysk Skaryna (apie 1470–1551(?)) buvo spaudinių pirmeivis Vilniuje, jis 1525 m. įsteigė spaustuve Vilniuje (mokėsis Prahoje) ir po to nuvykęs į Maskvą mokė kitus, o ne atvirkščiai (K.N.P. 1942⁵³). Aptardamas Alfonso Šešplaukio analizuotus Viljamo Šekspyro (William Shakespeare, 1564–1616) vertimus Lietuvoje, užkliuvo už teiginio, kad lietuviai su Šekspyro kūriniais pirmą kartą galėjo susidurti per *Hamlet*o vertimus į rusų kalbą 1752 m., ypač po 1795 m. Jam kilo abejonė vien dėl to, kad tyrinėdamas Lietuvos dvarų bibliotekas pastebėjo, jog ten buvo gausu knygų lotynų, prancūzų, vokiečių ir lenkų kalbomis, o rusų kalba – labai mažai. Mažiulio manymu, Šekspyrą rusų kalba lietuviai galėjo pažinti gana vėlai, „tik iš rusiškų mokyklų“ (Mažiulis 1966a⁵⁴). Dar vienas neatitikimas pagal laikotarpį, pažymėtas jo recenzijoje, buvo archeologinio artefakto – Juodkrantės statulėlės įvardijimas Žemynos stabu. Analizuodamas statulėlės galimą amžių Mažiulis išmąstė, kad ji negali būti siejama su Žemyna (Mažiulis 1975a (žr. 18 išn.)).

Su laiko kriterijumi glaudžiai susiję periodizacijos klausimai. Mažiulis labai vertino realijų, reiškinių periodizaciją bei jos laikymąsi ir buvo linkęs manyti, kad istoriniai laikotarpiai tinka istorijos periodizacijai, o tautosakai, etnologijai jie netinka (Mažiulis 1957b). Viename ankstesniame Antano Rūkštelės straipsnyje pastebėjęs „klaidžiojimus proistorės laikotarpiuose“, jis parodė, kad taip

⁵¹ Rec.: B. Stasiulis (surinko). *Supinsiu dainužė: naujosios dainos*. Kaunas: išleido Pranas Merkelys. 1939, 224 p.

⁵² Rec.: Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai. A serija, Visuomenės mokslai = Труды Академии наук Литовской ССР. Серия А, Общественные науки. Vilnius. 1955, t. 1, 195 p. /Mokslų darbai. Istorijos-filologijos mokslų serija = Ученые записки. Серия историко-филологических наук, t. 1 (5). Vilniaus valstybinis V. Kapsuko vardo universitetas. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla. (1955), 219 p.

⁵³ Rec.: Vytauto Didžiojo Kultūros Muziejaus metraštis. Kaunas. 1941, t. I, 392 p.

⁵⁴ Rec.: Litanistikos darbai: Litanistikos instituto metraštis = Lithuanian Studies. 1966, t. I, 227 [1] p. Chicago, Ill.: Litanistikos institutas.

eidami į ankstyviausius laikotarpius „paskęstame Lietuvos etnografinėse paimanose“ (K.N.P. 1942 (žr. 53 išn.)). Piktinosi J. Liūdžiaus mėgėjiškais rašiniais apie žmogaus protėvius, kai supainiojami laikotarpiai, įtraukiami naujadarai (Džiugelis 1954). Aptaręs Gimbutienės pateiktą baltų proistorės laikotarpių skirstymą, pasidžiaugė drąsiomis išvalgomis, nors susirūpinimą sukėlė jos fenomenologinis žvilgsnis nagrinėjant religijos klausimą, leidęs tyrėjai atsiriboti nuo laikotarpių (Mažiulis 1964⁵⁵). Nekritiškumu laikė XIX a. sugalvoto matriachato laikotarpio žmonijos raidoje vartojimą, kuris, anot Mažiulio, „šiandien pripažintamas tik Sovietų sąjungos ir jos satelitų moksle, priderintame dialektiniam materializmui“ (Mažiulis 1970b).

Dar vienas reikšmingas aspektas, iškeltas Mažiulio recenzijose – kritinis požiūris į atskirų laikotarpių šaltinius. Jis pabrėžė, kad skirtingų laikotarpių informaciją reikėtų vertinti kritiškai: „skirtingai turėtume vertinti žinias pasiekusias iki 16 a., kitaip – nuo jėzuitų atėjimo 17 ir 18 a.“ ir dar kitaip – iš tautosakos šaltinių (Mažiulis 1956a (žr. 11 išn.)). Antai darbai, kuriuose autoriai stengėsi paaiškinti pirmąją religiją remdamiesi vien tautosakos šaltiniais, jo manymu, nėra visaverčiai – „ji [tautosaka] kartais teduoda tik vėlyvesnius dalykus, kartais dar ir svetimųjų poveikyje“ (Mažiulis 1957a (žr. 11 išn.)), todėl ragino autorius remtis ir kitais šaltiniais.

Tyrimo objektų klasifikavimas, jų grupavimas – viena iš svarbesnių dalių, padedanti geriau suvokti, pažinti realiją, todėl tam Mažiulis skyrė nemažai dėmesio. Dažnai jis pasidžiaugdavo pirmaisiais klasifikavimo žingsniais, pavyzdžiui, archeologijos tyrimuose užfiksavo, kad Tadas Daugirdas pirmasis Lietuvoje pradėjo „sistemingą senovės paminklų registraciją. Kasinėjimai sistemingi, iliustruoti piešiniais“, tačiau pažymėjo, kad šis archeologas nesigilino į jų chronologiją (Mažiulis 1942); pasidžiaugė Povilo Karazijos monetų lobių tyrime pateiktu „nauju monetų skirstymu, kuris leido autoriui naujai nušviesti lobių radinius“ (K.N.P. 1942 (žr. 53 išn.)). Pažymėtina, kad kylančios klasifikavimo problemos, keltos autorių straipsniuose, Mažiulio recenzijoje taip pat buvo išryškintos – tyrėjai paakinti spaudoje apsvarstyti Marijos Znamierowskos-Prüfferowos iškeltą muziejinkystei svarbų klausimą dėl magiškų daiktų sistematikos (Leliušis 1942⁵⁶).

Mažiulio recenzijose matome pastebėtus ne tik gerus šaltinių klasifikavimo, grupavimo pavyzdžius, bet ir trūkumus. Pirmosiose tautosakos darbų recenzijose jis džiaugėsi Jadvygos Čiurlionytės sudarytame leidinyje išdėstytu dainų grupavimu pagal dainų tekstų turinį ir paskirtį (Leliušis 1939b (žr. 31 išn.)); per daug nesusiaurintais grupavimo rėmais Kosto Korsako-Radžvilo darbe (Leliušis

⁵⁵ Rec.: Marija Gimbutas. *The Balts. (Ancient Peoples and Places. 33)*. New York: Frederick A. Praeger. 1963, p. 286.

⁵⁶ Rec.: *Gimtasai kraštas*. 1941, Nr.1–2(28–29) Sausis–Birželis, 160 p.

1938⁵⁷), apimant visą paprastų žmonių gyvenimą. Kartu jis atsižvelgė ir į Balio darbe pateiktą kūrinų klasifikavimą pagal žodžio arba melodijos ir ritmo reikšmę kūrinyje: „mirusiems raudos, nuotakos verkavimai ir pan. skirtini į pusiau eiliuotinės tautosakos skyrių“. Anot Mažiulio, verkavimui ir kt., lygiai kaip ir dainai, svarbiau ne žodis, bet melodija ir ritmas (Mažiulis 1949 (žr. 16 išn.)). Analogiškai, jo manymu, Zenonas Slaviūnas sutartines geriau būtų suskirstęs pagal melodijų raidą, „nes sutartinėse svarbiau pats giedojimas, o ne žodis ir mintis.“ Jam buvo visiškai nesuprantamas dėl sovietų mokslo poveikio sugalvotas „socialinės nelygybės sutartinių“ grupės išskyrimas: „Kas per naujai išperėtas paukštis?“ – stebėjosi Mažiulis (Indrys 1959 (žr. 33 išn.)). Balio sudarytas dainuojamosios tautosakos skirstymas nusistovėjo, jo laikėsi ir Gustaitytė-Krivickienė (Mažiulis 1970a; Mažiulis 1971 (žr. 21 išn.)), nors šis skirstymas ir pačiam autoriui kėlė klausimų, kuriuos aptarė antrame *Lietuvių dainos Amerikoje* leidinyje, o Mažiulis pasidžiaugė šia Balio aptarta dainų skirstymo problematika⁵⁸ (Mažiulis 1979 (žr. 50 išn.)).

Klasifikacijos požiūriu labiausiai Mažiulis vertino Balio indėlių įtraukiant lietuvių pasakas (jų motyvus, epizodus) į pasaulinę sistemą, t. y. kad šis katalogavo pagal Antti Aarne'ės ir Stitho Thompsono⁵⁹ sudarytą rodyklę, ją papildė. Kitas, jo manymu, geras pavyzdys – Lietuvių liaudies meno pirmo tomo parengimas, ypač kryžių nuotraukų kompozicija ir jų atranka. Atrinkti būdingiausi kryžių variantai, o jų komponavimas fotografijoje ypač vertingas: „mūsų kraštotyrininkai anksčiau nebuvo supratę, kad ir kryžiaus negalima išplėsti iš jo aplinkos, t. y. pirma jis turi būti nufotografuotas su visa aplinka, o tik paskui jau atskirai vienas ar jo dalys“ (Mažiulis 1973 (žr. 43 išn.)).

Darbų, kuriuose nebuvo aiškios šaltinių pateikimo sistemos, recenzijose Mažiulis pasiūlydavo savo grupavimo principą arba tiesiog nurodydavo trūkumus. Jis siūlė skirstyti tautosakos kūrinius į senąją tautosaką ir autorinę kūrybą, kurių, jo manymu, nedera painioti ir dėti į leidinį kartu, t. y. nesugrupavus (Mažiulis 1957b). Tautosakos šaltinius taip pat patarė išdėstyti pagal laikotarpius

⁵⁷ Rec.: Kostas Korsakas Radžvilas. Latvių liaudies dainos. Kaunas: [s. n.]. [1938], 138 [4] p. [Atspaudas iš *Darbai ir dienos*, t. VII, p. 168–305].

⁵⁸ Mažiulis pritarė, kad dainos turi savo turinį (labai įvairias temas), struktūrą, funkcijas, pagal ką jas būtų galima skirstyti, tačiau visuomet dėl jų iškyla skirstymo sunkumų (Mažiulis 1979 (žr. 50 išn.)).

⁵⁹ Tuo metu vadinosi Antti Aarne–Stith Thompson katalogu, dabar: „Aarne–Thompson–Uther Index“ (ATU rodyklė) – tai folkloro tyrimuose naudojamas pasakų tipų katalogas. ATU rodyklė yra tarptautinės mokslininkų grupės atliktų peržiūrų ir papildymų rezultatas: iš pradžių suomių folkloristas Antti Aarne (1910 m.) rodyklę parengė vokiečių kalba, vėliau ją išvertė į anglų kalbą, peržiūrėjo ir papildė amerikiečių folkloristas Stithas Thompsonas (1928 m., 1961 m.), o paskui ją dar kartą peržiūrėjo ir papildė vokiečių folkloristas Hansas-Jörgas Utheris (2004 m.). ATU rodyklė kartu su Thompsono Liaudies literatūros motyvų rodykle (1932 m.) (su kuria ji naudojama kartu) yra esminė folkloristų priemonė. (Iš: *Aarne–Thompson–Uther Index* 2022).

nuo seniausių laikų iki naujų: pradėti sutartinėmis ir toliau eiti link naujausių dainų (Mažiulis 1970a (žr. 21 išn.)) arba dėstyti pagal žmogaus gyvenseną, empatiškai: pradėti darbo giesmėmis, „nes darbo giesmė, susijusi su darbo judesiu, palengva virsta svajonės bei meilės ar jos prisiminimų daina“, t. y. po jų turėtų eiti meilės dainos (Mažiulis 1979 (žr. 50 išn.)). Kaip trūkumus nurodė neaiškius šaltinių atrankos kriterijus, darbo dėstyimo skirstymą. Jam buvo neaišku, kuo vadovaudamasi Gustaitytė-Krivickienė nusprendė, kokias dainas įtraukti į leidinį⁶⁰, kiek pateikti melodijų variacijų (Mažiulis 1970a (žr. 21 išn.)), pasigedo „dainuotinių tipų arba motyvų“ sužymėjimo (Mažiulis 1971 (žr. 21 išn.)). Jam taip pat užkliuvo neaiškūs medžiagos grupavimo principai Igno Končiaus darbe *Žemaičio šnekos*. Mažiuliui buvo sunku suprasti „atskirų skyrių, poskyrių skirstymo pagrindus, o ypač tų poskyrių vienos ar kitos sekos priežastis“ – „tas medžiagos jaukinys vietomis skaitančiajam nebeleidžia ir apypilnio vaizdo susidaryti“ (Mažiulis 1962⁶¹). Taigi, skelbiant tautosakos, etnografijos šaltinius Mažiulio recenzijose iškelti šie pagrindiniai reikalavimai: nurodyti šaltinio kuo platesnes metrikas, laikytis aiškių šaltinių atrankos kriterijų, šaltinių klasifikavimo principų, pageidautinas jų išdėstyto eiliškumas, taip pat būtų privalumas, jei spausdinami tarmiškai užrašyti tekstai ir pateikiami kuo platesni komentarai.

Išvados

Tyrime nagrinėtos recenzijos kaip XX a. 4–8 dešimtmečių lietuvių lituanistinių darbų aktualijų, problematikos atspindys. Apžvelgę dvi dalis – terminų bei metodologinių ir metodų akcentų iškėlimą Antano Mažiulio recenzijose, žengėme pirmą žingsnį nagrinėdami tautotyrimo indėlį į etnologijos, tautosakos ir kitų lituanistinių darbų vertinimo istorijos tyrimus.

Mažiulio recenzijose keltas terminų klausimas buvo aktualus, tačiau vieningumas sunkiai pasiekiamas, ypač dėl to, kad Lietuvoje lituanistiniai tyrimai sovietinio mokslo paunksnėje buvo plėtojami atskirai nuo tarpukariu pradėtų ir Vakaruose tęstų šių tyrimų. Tai aiškiai parodė Mažiulio pažymėti skirtumai tarp mokslo pavadinimų vartosenos sovietmečio Lietuvoje ir Vakaruose. Skirtis tarp tautosakos ir etnografijos (gyvenos) taip pat nenusistovėjusi, jos ribos buvo tai ryškesnės, tai blankesnės, jos taip ir liko kintančios. XX a. viduryje tautosaka apėmė visą dvasinę žmogaus kūrybą, ir nors Mažiulio pastaba Baliui dėl tautosakos apibrėžimo neišplėtojo diskusijos, tačiau Balio patikslinimas sutapo su

⁶⁰ Neaišku, kodėl neįtraukta nuo 1923 m. visuotinai paplitusi „Į Vilnių, į Vilnių visi kas tik gali“ daina. Jo manymu, svarbu buvo pateikti neįtrauktų į rinkinį dainų sąrašą (Mažiulis 1971 (žr. 21 išn.)).

⁶¹ Rec.: Ignas Končius. *Žemaičio šnekos*. Londonas: Nidos knygu klubas. 1961, D. 1. – 285 p.; D. 2. – 239 p. (Nidos knygu klubo leid.; Nr. 33, 34).

Mažiulio, kad tautosaka yra viskas, išskyrus liaudies meną, medžiaginę kultūrą. Skirtis tarp tautotyros ir tautosakos, pasak Mažiulio, yra tokia: pirmu atveju tai mokslas, antru atveju – šaltiniai (atitinkamai kaip ir skirtis tarp etnologija / gyvena arba etnografija). Kitas svarbus terminas *liaudis* Mažiulio buvo paaiškintas gana taikliai, tačiau sovietmečiu jis buvo labai išpopuliarintas Lietuvoje, kaip ir visose Sovietų Sąjungos satelitinėse šalyse, o vartojamas populistiskai – pritapo ir kai kuriuose užsienio lietuvių leidiniuose. Kiti Mažiulio paminėti terminai išryškino jo angažavimą autentiškų pavadinimų (*emic* požiūris), kurie turėtų būti pagrindas apibendrintiems pavadinimams, tačiau pažymėjo svarbą nevartoti svetimybų.

Metodologiniai ir metodų akcentai, išryškėję Mažiulio recenzijose, rodo, kad tuo metu viena iš jo palaikytų krypčių buvo autentiškai užfiksuotų šaltinių pateikimas ir istorinio-geografinio metodo taikymas tiek kaupiant duomenis, tiek atliekant tyrimus. Šio metodo akcentavimas persmelkia daugumą tautotyryninko recenzijų, o laiko ir erdvės kriterijai buvo svarbiausios jo taikymo priemonės. Šios priemonės, Mažiulio manymu, leidžia palyginti atskiras kultūras, taip pat spręsti realijos paplitimo, genezės klausimus. Su tuo susiję ir įvairios objektų klasifikacijos, grupavimai – pagal laiką (periodizacija), vietą (regionai), temą ir kitus požymius. Manychiau, svarbus buvo tyrėjo raginimas kritiškai vertinti skirtingų laikotarpių šaltinius, taip pat kiekvienai mokslo sričiai laikytis savo periodizacijos.

Sistemingas, nuoseklus Mažiulio požiūris (t. y. jis buvo „suomiško metodo“ sekėjas, kartu veikiamas difuzionizmo idėjų) vedė jį lyginamųjų tyrimų kryptimi ir leido juos laikyti prioritetiniais.

Literatūra

- A. M. [Mažiulis, Antanas]. 1954. Vertinga knyga jaunimui, *Ateitis* 3: 69.
- A. M-lis [Mažiulis, Antanas]. 1939–1940. Dr. J. Remeika, Ką kalneliai pasakoja. Padavimai iš Klaipėdos krašto piliakalnių praeities, 1938 m. 94 psl., Kaina Lt. 2, Salako leid., *Ateitis* 7: 447–448.
- A. Mž. [Mažiulis, Antanas]. 1952. Nauji tautosakos lobiai, *Darbininkas* 07 12 (51): 6.
- A. Mž. [Mažiulis, Antanas]. 1964. Seniausias lietuviškų poterių vertimas, *Tėviškės žiburiai* 09 03 (36): 5.
- Aarne–Thompson–Uther Index*. <https://en.wikipedia.org/wiki/Aarne–Thompson–Uther_Index> [žiūrėta 2022 04 09].
- Balys, Jonas. 1949. Dėl tautosakos aptarties, *Aidai* 24: 138–139.
- Balys, Jonas. 1957. Apie etnologines teorijas ir sroves, *Aidai* 10: 71–72.
- Bugailiškis, Peliksas (red.). 1939. Kronika: Lituanistikos Institutas, *Gimtasai kraštas* 1(21): 558.

Džiugelis, J. [Mažiulis, Antanas]. 1954. Ignoracija ar pusiaužmogiškas mokslas, *Draugas II: Mokslas, menas, literatūra* 12 31: 5.

Eugen Fischer. <https://en.wikipedia.org/wiki/Eugen_Fischer> [žiūrėta 2022 04 07].

Gimbutas, Jurgis. 1988. Namotyra Lietuvoje nuo 1974 metų, *Draugas II: Mokslas, menas, literatūra* 09 24: 1–2.

Girnius, Antanas. 1989. Tautotyriminkui Antanui Mažiuliui 75 metai, *Draugas II: Mokslas, menas, literatūra* 08 05: 3.

Indrys, J. [Mažiulis, Antanas]. 1954. Suvalkiečių vestuvės, *Ateitis* 2: 46.

Indrys, J. [Mažiulis, Antanas]. 1959. Mūsų sutartinėm prabylant, *Darbininkas* 09 15: 4–5.

J. Dž. [Mažiulis, Antanas]. 1957. Išprievartauta lituanistika, *Draugas II: Mokslas, menas, literatūra* 05 18: 3.

J. L. [Mažiulis, Antanas]. 1939–1940a. Ant. Steponaitis. Lic., Ph. Atsiminimai. 1914–1919 lietuvių veikla Šveicarijoj Did. Karo metu, Kaunas, 1940, p. 260 in. 8° „Žaibo“ leid. Lt. 3,50, *Ateitis* 8: 496.

J. L. [Mažiulis, Antanas]. 1939–1940b. Kun. Leonardas Gižinskas. Dievo tiesos krislai tautų religijose. 180 psl. Lt. 4,50, *Autoriaus leid.*, *Ateitis* 7: 447.

J. P. [Puzinas, J.]. 1959. Mažiulis 2. Antanas Juozas, *Lietuvių enciklopedija* 18: 36.

J. Š. [Mažiulis, Antanas]. 1942. Susirūpinkime etnografinę terminiją, *Į laisvę* 12 12 (291(452)): 4.

K.N.P. [Mažiulis, Antanas]. 1942. Naują praeities lapą verčiant. VD Kultūros Muziejaus metrašcio I t., *Į laisvę* 05 09 (108(269)): 5.

Lėliušis, A. [Mažiulis, Antanas]. 1942. „Gimtojo krašto“ naujas numeris, *Į laisvę* 01 03 (2(163)): 4.

Lėliušis, A. [Mažiulis, Antanas]. 1938. K. Korsakas-Radžvilas, Latvių liaudies dainos, *Naujoji romuva* 51–52: 998–999.

Lėliušis, A. [Mažiulis, Antanas]. 1939a. Knygnešys, I t., red. P. Ruseckas, *Naujoji romuva* 7: 168.

Lėliušis, A. [Mažiulis, Antanas]. 1939b. Lietuvių liaudies melodijos, spaudai paruošė J. Čiurlionytė, *Naujoji romuva* 9: 213–214.

Lėliušis, A. [Mažiulis, Antanas]. 1939c. M. Urbšienė, Vokiečių karo meto spauda ir Lietuva, 128 psl. Atspausdinta iš „Karo archyvo“, Kaunas, 1939 m., Kaina 5 Lt., *Naujoji romuva* 44: 796.

Lėliušis, A. [Mažiulis, Antanas]. 1942. Gimtinės pakluonėmis: naują „Gimtąjį kraštą“ sutinkant, *Į laisvę* 10 31 (255(416)): 4.

Lingis, Juozas. 1952. Baltoskandijos kultūrinė liečiamoji, *Aidai* 3: 126–129.

Mačiulis, Jonas (sud. ir pareng.). 2007. *Slapyvardžių sąvadas*. [Elektroninis išteklius]. [Vilnius]: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka.

Mažiulis, A[ntanas]. 1939. J. Puzinas, Naujausių proistorinių tyrinėjimų duomenys, *Naujoji romuva* 19: 430.

Mažiulis, A[ntanas]. 1940a. Dr. Jonas Remeika, Lietuvos praeities vaizdai, *Naujoji romuva* 10: 219–220.

Mažiulis, A[ntanas]. 1940b. Dainų jovalynė, *Naujoji Romuva* 3: 49–50.

[Mažiulis, Antanas]. 1942. Per meną į archeologiją: Tado Daugirdo devyniasdešimtųjų gimimo metinių proga, *Į laisvę* 12 12 (291(452)): 4.

Mažiulis, A[ntanas]. 1948. Baltų Universiteto lituanistiniai darbai, *Aidai* 10: 34–37.

Mažiulis, A[ntanas]. 1949. Iš gėstančio židinio, *Aidai* 22: 44–45.

Mažiulis, A[ntanas]. 1951a. Kan. A[dolfas] Sabaliauskas-Žalia Rūta [1873–1950], *Aidai* 7: 325–328.

Mažiulis, A[ntanas]. 1951b. Žalią rūtą šalna pakando, *Darbininkas* 06 26 (20): 5.

Mažiulis A[ntanas]. 1952. Dr. Jonas Balys: Tautosaka apie dangų, *Aidai* 6: 281–282.

Mažiulis, A[ntanas]. 1953a. Senoji mūsų knyga, *Ateitis* 10: 250.

[Mažiulis, Antanas]. 1953b. Nauja Č. Grincevičiaus knyga, *Draugas* II: *Mokslas, menas, literatūra* 02 07: 8.

Mažiulis, A[ntanas]. 1956a. Naujas lietuvių mitologijai šaltinis, *Draugas* II: *Mokslas, menas, literatūra* 10 20: 5, 7.

Mažiulis, Antanas. 1956b. Kovotojas su materialistine pasaulėžiūra [atsiminimai apie Praną Dovydatį], *Ateitis* 2: 28–29.

Mažiulis, A[ntanas]. 1957a. Naujai praskleistas tautosakos lobynas, *Aidai* 3: 135–137.

Mažiulis, A[ntanas]. 1957b. Nepriklausomos ir dabartinės Lietuvos tautosakos darbai, *Aidai* 2: 74–85.

Mažiulis, A[ntanas]. 1960a. Dainų skrynelė atidaryta, *Draugas* II: *Mokslas, menas, literatūra* 02 27: 1.

Mažiulis, A[ntanas]. 1960b. Naujas mūsų dainų lobynas, *Aidai* 8: 349–350.

Mažiulis, A[ntanas]. 1960c. Zarasų krašto paraštėje, *Draugas* II: *Mokslas, menas, literatūra* 08 27: 5–6.

Mažiulis, A[ntanas]. 1962. Žemaičių gyvenos bruožai, *Aidai* 1: 41–43.

Mažiulis, Antanas. 1964. Baltų praeitį praskleidus: knygą vertinant, bet nepervertinant, *Draugas* II: *Mokslas, menas, literatūra* 07 25 (174): 1–2.

Mažiulis, A[ntanas]. 1966a. Lituanistikos dirvonus pajudinus: brydė per „Lituanistikos darbų“ pirmąjį tomą, *Draugas* II: *Mokslas, menas, literatūra* 12 31 (306(52)): 3–4.

Mažiulis, Antanas. 1966b. Lietuvių gyvenos metmenys, *Lituanistikos darbai. Lithuanian Studies* 1: 133–144. Chicago: Lituanistikos institutas.

Mažiulis, Antanas. 1966c. Senojo lietuvių tikėjimo metmenys, *Draugas* II: *Mokslas, menas, literatūra* 12 03 (283(48)): 1–5.

Mažiulis, A[ntanas]. 1969. Tautotyrai skirtas gyvenimas: Dr. Jonui Baliui šešiosdešimt, *Aidai* 9: 418–420.

Mažiulis, A[ntanas]. 1970a. Mačiau Vilnių, šaunų miestą: Gražinos Gustaitytės-Krivickienės dainų apie Vilnių rinkinį perskaičius, *Draugas II: Mokslas, menas, literatūra* 12 12 (291(50)): 1–2.

Mažiulis, A[ntanas]. 1970b. Priskėlimo ir prisikeliančių dievų legendų paraštėje: pastabėlės V. Bgd. „Pirminio Apreiškimo pėdsakams“, *Draugas II: Mokslas, menas, literatūra* 09 19 (220(38)): 2, 7.

Mažiulis, A[ntanas]. 1971. Vilnius tautos dainose, *Aidai* 3: 143–144.

Mažiulis, A[ntanas]. 1973. Leidiniai apie Lietuvos kryžius, *Aidai* 7: 328–336.

Mažiulis, A[ntanas]. 1975a. Knyga apie lietuvių liaudies skulptūrą, *Draugas II: Mokslas, menas, literatūra* 05 24 (322(21)): 3–4.

Mažiulis, A[ntanas]. 1975b. Lietuvos antropologijos bibliografija, *Tėviškės žiburiai* 02 13: 7, tęsinys 02 20: 7.

Mažiulis, Antanas. 1979. Naują dainų lobį praskleidus, *Aidai* 1: 44–45.

Mažiulis, Antanas. 1980a. Lietuviška knyga ir svetima antraštė, *Draugas II: Mokslas, menas, literatūra* 05 17 (116(20)): 1.

Mažiulis, Antanas. 1980b. Tarp Krėvės ir Balio tautosakos sampratos, *Draugas II: Mokslas, menas, literatūra* 07 05 (157(27)): 1–4.

Mažiulis, Antanas. 1986. Žyminiai ir išskirtiniai Lietuvos akmenys, *Lituanistikos darbai. Lithuanian Studies* 5: 205–209. [Chicago]: Lituanistikos instituto leidykla.

Mokslo ir meno sričių ir krypčių klasifikacija, *Lietuvos mokslo taryba*. <<https://www.lmt.lt/mokslo-politika/mokslo-ir-meno-sriciu-ir-krypciu-klasifikacija/2321>> [žiūrėta 2022 04 07].

Purvinas, Martynas. 2017. Lietuviškosios kaimotyros raidos bruožai XIX–XX a., *Kultūros paminklai* 21: 3–18.

Sabaliauskas, A. 1911. Žiemų-rytiečių lietuvių tautinė muzika, *Lietuvių tauta* 2: 96–108.

Sauka, Leonardas. 2009. Tautosakininkui Jonui Baliui – 100 metų, *Tautosakos darbai XXXVIII*: 284–303.

Skolinys, LKŽ. *Lietuvių kalbos žodynas*. <<http://www.lkz.lt/?zodis=skolinys&id=24106230000>> [žiūrėta 2022 07 07].

Stark, Eija. 2014. Folk Views on the Rural Upper Class and Questions of Historical Contextualization of Finnish Proverbs (1885–1950), *Journal of Finnish Studies* 18(1): 46–64.

Svetimybė, LKŽ. *Lietuvių kalbos žodynas*. <<http://www.lkz.lt/?zodis=svetimybė&id=24266590000>> [žiūrėta 2022 07 07].

Šidiškienė, Irma. 2011. Mažiulis Antanas Juozas, V. Savoniakaitė (sud.). *Lietuvos etnologijos ir antropologijos enciklopedija*: 450–451. Vilnius: LII.

A Page in the History of the Evaluation of Lithuanian Studies: The Emphasis on the Term and Method in the Reviews by Antanas Mažiulis

Irma Šidiškienė

Summary

Studies on how scholars have evaluated ethnological research are not yet common in Lithuania. One method for studying the history of the evaluation of ethnological texts is to analyse reviews on ethnological and ethnographic works. For this article, I have chosen Antanas Mažiulis (1914–2007), a researcher who wrote a large number of reviews, covering a wide range of Lithuanian studies. An overview of the publications in question and the criticism presented in Mažiulis' reviews shows the ideas of Lithuanian researchers from the 1930s to the 1970s, the direction they took, and the opinions they generated.

The aim of the article is to examine how Mažiulis understood, evaluated, and, thanks to his criticism, steered Lithuanian studies (mainly in the field of studies of a nation). To achieve this, I reviewed his articles and reviews published in over 20 periodicals. I analysed the reviews highlighting and grouping individual thematic and problematic points. The article looks into some of the issues that he touched on in his reviews, which were important for the development of science, such as issues of terms and methods. I formulated the following two objectives: to explore all the terms discussed in Mažiulis' reviews, and to determine which methods and tools he valued in Lithuanian studies at the time.

Mažiulis was a scholar of Lithuanian studies in the broadest sense (even though he had a diploma in Lithuanian philology). He was an ethnologist and a bibliophile, interested in bibliography, local history, anthropology, and Lithuanian prehistory and history. He was also a public figure and a journalist. From 1938 to 1943, he studied the Lithuanian language and literature in the Department of Philosophy of the Faculty of Theology-Philosophy at Vytautas Magnus University. In 1946, he entered the University of Tübingen (Germany) to study Baltic studies and religious studies. He graduated in 1949 with a diploma in Lithuanian philology. From 1939 he worked in the Department of Folklore at the Antanas Smetona Institute of Lithuanian Studies, and from 1941 to 1943 at the VMU Library. In 1951, he moved to the United States of America, and worked for the Lithuanian Encyclopaedia, Boston College SOM Library, and elsewhere.

Mažiulis wrote more than 70 reviews (and ten abstracts), on folklore, mythology, studies of a nation (ethnology), local history, archaeology (prehistory),

anthropology, and historical and cultural issues. The articles written between 1942 and 1986 stand out by the author's attention to the work reviewed. He usually began his reviews by providing a historiographical overview of the work or topic under discussion; he welcomed the authors' detailed historiographies and bibliographies, and made sure to note and add any missing bibliographical references in the work he reviewed. Most of the time, Mažiulis praised good publications, new discoveries and the raising of important issues. Another important feature of his reviews was that he very often presented his own insights on the issues discussed in the work he reviewed, shared his memories, or corrected what he thought were misapprehensions, often suggesting other interpretations of the issue raised. In his first reviews, Mažiulis often noted the absence of summaries of the work reviewed in other languages, which he considered very important. Since he was interested in the history of the book, the quality of publishing and printing and the appearance of the publication were also important to him. Therefore, he discussed these aspects in his reviews too. These were common features of all his reviews.

The analysis of terminology, methodology and methods mentioned in Mažiulis' reviews highlighted issues raised in Lithuanian studies from the 1930s to the 1970s. The issue of terms in Lithuanian studies at that time was topical. However, unanimity was difficult to achieve, especially due to the fact that Lithuanian studies developed in the shadow of Soviet research separately from Lithuanian studies which started between the two world wars and continued in the West. Mažiulis demonstrated this clearly by pointing out the differences between the use of scientific terms in Soviet Lithuania and in the West.

In one of the reviews, Mažiulis explained the meanings of the terms *tautotyra* (studies of a nation) and *etnografija* (ethnography) used in the interwar period, which according to him were clearly distinct. He noted that 'from 1934 onwards, the term *tautotyra* was used in the sense of *etnologija*, while the term *etnografija* or *gyvena* [living] was sometimes replaced by *būtovė* [the mode of life; the past or old times]. Studies of a nation had nothing to do with *narodovedienija*, *ludoznawstwo* or *Volkskunde* [...] Studies of a nation or ethnology are concerned with research, not description. Nowadays, even the term *tautinis* is being replaced by *nacionalinis*' (Mažiulis 1966b (see Footnote 22)). With the last sentence, Mažiulis seemed to predict that the term *tautotyra* might change, but he continued to use it in his writing.

Mažiulis preferred to use the term anthropology the way it was used in Western Europe, not in the USA or the Soviet Union. The term *tautosaka* (folklore) was also not clearly defined and likely to change. In his view, *tautosaka* included all the spiritual manifestations of a nation's creativity, with the exception of folk art and material culture. The distinction between *tautotyra* and *tautosaka*,

according to Mažiulis, is simple: the former is a science, the latter is sources (like ethnology/*gyvena* or ethnography). Thus, in the development of science, the distinction between *tautosaka* and *etnografija*, *gyvena* has not been settled either; at different times, its boundaries have been clearer and less distinct, and have remained flexible.

Mažiulis explained another important term *liaudis* (folk) in a very accurate way: '*liaudis* remains too varied, as it includes the lesser nobility, free farmers, serfs, journeymen, servants of manors, even the inhabitants of towns,' noting that it was not a closed community. Mažiulis tended to refer to folk songs as *tautos* (a nation's) rather than *liaudies* (folk) songs. In other reviews, he used more often the expression *autorinė kūryba* (authorial work) for the songs created by poets. However, in Soviet times, the term *liaudis* was very popular in Lithuania, as in all the satellite countries of the Soviet Union, and its populist usage was also adopted in some Lithuanian publications abroad. Mažiulis followed the approach of Adolfas Sabaliauskas, and differentiated between the terms *daina* and *giesmė* (not ecclesiastical); the latter also included *sutartinės*, the Lithuanian multipart songs. Other terms Mažiulis mentioned in his writing highlighted his commitment to authentic terms (the emic perspective), which should be the basis for generalised names; however, he also pointed out the importance of not using foreign words.

Mažiulis also discussed methodological issues in his reviews which had already arisen in interwar Lithuania. He supported the position of Jonas Balyš that folklore should be recorded in dialect, as it is presented by the informant, and disagreed with Vincas Krėvė-Mickevičius and his followers who argued that informants' statements should look more like literature.

Another important emphasis in Mažiulis' reviews was adherence to the 'Finnish method', which focuses on the fact that research must be based on and evaluated by temporal and spatial criteria, which in turn allow for comparisons between different cultures. This entails the correct and accurate recording of sources and object (the actual place, time and personal details of the presenter who made the record). The temporal and spatial criteria help to address the origin of individual realities, the time of their creation, authorship and distribution. The place aspect is important as a geographical reference, as well as for the analysis of the place name as a linguistic subject and its etymological research. In defining and adhering to period, Mažiulis proposed to observe the periodisation of each field of science, without transferring historical periods to the studies of a nation.

As Mažiulis' reviews have shown, these and other measures are important in the classification of realities. Classification issues arose in reviews in terms of the selection of sources, and the grouping and identification of types of realities. According to Mažiulis, a properly performed classification helps the researcher

to determine the areas of distribution, to complete the questions of the genesis of realities, and to better understand and get to know the object of study. He considered the inclusion of sources (*tautosaka*) in international classification systems to be particularly important.

Having taken the first step in an analysis of Mažiulis' contribution to research on the history of ethnology, folklore and other Lithuanian studies, we can state that he applied a systematic and consistent approach to issues of methodology in studies of a nation. He was a follower of the Finnish method, and came under the influence of the ideas of diffusionism, which led him towards comparative studies, and made it possible for him to consider them a priority.

Gauta 2022 m. birželio mėn.